

† JÓZEF KRZYŻKIEWICZ

(1890—1955)

Dnia 19 sierpnia 1955 r. zmarł po długotrwałej chorobie serca Józef Krzyżkiewicz — geolog czynny przeszło 30 lat w Zagłębiu Górnośląskim, w latach 1945—1953 kierownik Stacji Geologicznej Państwowego Instytutu Geologicznego w tym Zagłębiu.

Urodzony 20. II. 1890 r. w Radomiu tam też ukończył szkołę średnią. Przejawiając już od wczesnej młodości zainteresowanie geologią, fizyką i matematyką wstąpił na odpowiedni wydział Uniwersytetu Petersburskiego. Okoliczność, że za udział w strajku szkolnym 1905 roku został usunięty z gimnazjum rosyjskiego i ukończył szkołę polską, spowodowała że na uniwersytet mógł być przyjęty jedynie jako słuchacz nadzwyczajny.

Po kilku latach studiów uniwersyteckich w 1915 r. wyjechał do Baku, gdzie pozostawał aż do roku 1923.

Tutaj, w tym największym w Rosji zagłębiu naftowym, przeszedł od podstaw szkołę zastosowania wiedzy geologicznej do rozwiązywania zagadnień praktycznych z zakresu stosowanej geologii nafty. Kilka lat pracował w biurze geologicznej firmy „Russkoje Towarzystwo Nieft” jako praktykant i kolektor przy wiertnictwie naftowym, później zaś w jednym z geologicznych biur okręgowych (surachańskim) podlegających centralnemu biuru geologiczno-poszukiwawczemu azerbajdżańskiego przemysłu naftowego w charakterze już starszego asystenta i zastępcy geologa okręgowego.

W tym okresie opracował on między innymi metodę konstruowania profilu geologicznego na zasadzie zestawień diagramatycznych opartych na pracy poszczególnych składowych rygu systemu „rotary”. Metoda ta została wprowadzona w życie i zastosowana przez kolegium geologów bałkańskiego zagłębia naftowego do badań nowych terenów.

W końcu roku 1923 powrócił J. Krzyżkiewicz do Polski i latem następnego roku został zaangażowany przez Państwowy Instytut Geologiczny do prac na terenie zagłębia węglowego. Wobec braku etatów aż po rok 1937 był on zatrudniony głównie w okresie letnich badań terenowych, a poza tym pracował pewną ilość dni miesięcznie w ówczesnej Stacji Geologicznej tego Instytutu w Dąbrowie Górniczej. Okoliczność powyższa zmuszała go do jednoczesnej pracy nauczycielskiej w dziale szkolnictwa zawodowego. Dopiero na parę lat przed wojną został przyjęty na stałego pracownika Instytutu i mógł już więcej czasu poświęcić badaniom geologicznym.

Zasadniczą jego pracą dla P. I. G. w tym czasie był współudział w prowadzonym przez prof. St. Czarnockiego szczegółowym zdjęciu geologicznym arkuszy Oświęcim i Orzesze, a później samodzielne zdjęcie dalszych części tego ostatniego arkusza. Poza tym uczestniczył on w szeregu innych prac instytutu na terenie zagłębia, jak badanie krasowych złóż

glinek ogniotrwałych w północnej części obszaru dąbrowskiego, szacowanie zasobów złóż rud cynkowo-olowianych terenu Olkusza, zebranie w kopalniach rejonu Chorzowa i Rudy pokładowych prób węgla, połączone ze szczegółowym opisem charakteru petrograficznego (makroskopowego) odnośnych pokładów.

Poza stałym gromadzeniem zbiorów z triasu i karbonu dla stacji w Dąbrowie dużo pracy w ciągu dwu lat poświęcił zebraniu dla Śląskiego Muzeum Wojewódzkiego w Katowicach kolekcji ilustrującej trias zagłębia, poczynając od pstrego piaskowca aż po dolny kajper włącznie; uczestniczył też w zorganizowaniu odnośnego działu tego muzeum.

W czasie okupacji, mając powierzony sobie przez instytut nadzór nad zbiorami stacji, pozostał w Sosnowcu; parę lat przepracował jako pracownik fizyczny, potem zaś został przydzielony przez niemiecki urząd pracy

do wydziału geologii i wiertnictwa przy ówczesnym zarządzie przemysłu węglowego obszaru dąbrowskiego. Pracując na stanowisku tak zwanego „technika geologicznego“ miał możliwość zapoznania się z wynikami obszernych prac wiertniczo-poszukiwawczych prowadzonych przez okupantów oraz z metodami interpretacji uzyskiwanych przy tym profilów.

Zaraz po ustąpieniu okupantów z końcem stycznia 1945 r. zajął się organizacją Biura Geologicznego w Dąbrowskim Zjednoczeniu Przemysłu Węglowego. Wkrótce zaś po tym powrócił do pracy w Państwowym Instytucie Geologicznym, gdzie powierzono mu zorganizowanie nowej stacji geologicznej w zagłębiu; wyżej wymienione Biuro Geologiczne stało się zaczątkiem tej stacji.

Wobec przeprowadzonej w odrodzonej Polsce reorganizacji przemysłu węglowego, a w następstwie tego ogromnego rozwoju zarówno samego kopalnictwa, jak i robót poszukiwawczo-wiertniczych zadanie nowej stacji musiało być niewspółmiernie większe niż dawnej stacji w Dąbrowie Górniczej; działalność jej musiała objąć już całe zagłębie i być nastawiona na współpracę z przemysłem węglowym.

W pierwszym okresie istnienia stacji J. Krzyżkiewicz, poza znalezieniem odpowiedniego lokalu dla niej, włożył ogromną pracę w jej urządzenie oraz skompletowanie jej personelu zarówno naukowego, jak

i pomocniczego. Jednocześnie musiał się zająć zabezpieczeniem materiału rdzeniowego z licznych otworów wiertniczych wykonanych w różnych punktach zagłębia przez okupantów.

Dalszy rozwój prac stacji ostatecznie ulokowanej w Czeladzi pod Będzinem poszedł przede wszystkim w kierunku pomocy kopalnictwu w rozwiązywaniu stratygrafii, a po części i tektoniki karbonu oraz paralelizacji pokładów węgla na głównych obszarach poszukiwań wiertniczych tego kopalnictwa. W związku z tym wypadło J. K r z y ż k i e w i c z o w i zorganizować wkrótce pomocniczy punkt badawczy pod Rybnikiem.

Poza ogólnym kierownictwem pracami stacji J. K r z y ż k i e w i c z brał żywy udział zarówno w tylko co wymienionym opracowywaniu materiału z wierceń (zwłaszcza z obszaru dąbrowskiego), jak i w rozwiązywaniu innych zagadnień stawianych przed stacją przez przemysł. Znalazło to swój wyraz w licznych sporządzanych przez niego opracowaniach, opiniach i ekspertyzach dotyczących np. wyjaśnienia tektoniki rozbudowywanych kopalń, warunków geologicznych głębinia szybów, zagadnień hydrogeologicznych dotyczących zaopatrzenia w wodę kopalń i zakładów przemysłowych itp.

Wszystkie te prace, z których wiele stanowiło bardzo ciekawe przyczynki do poznania geologii zagłębia, nie były przeznaczone do druku i pozostały w rękopisach. W oparciu o materiały tylko jednej ze swych ekspertyz J. K r z y ż k i e w i c z opublikował pracę pod tytułem „Czwartorzęd doliny Białej Przemszy pod Gołczawicami“ (Z badań czwartorzędu w Polsce. T. 4. P. I. G., Biuletyn 68. 1952), w której przedstawił próbę ustalenia na podstawie analiz granulometrycznych poszczególnych faz sedymentacyjnych osadów wypełniających pewien odcinek pradoliny tej rzeki oraz wyjaśnienia warunków powstawania tych osadów.

J. K r z y ż k i e w i c z po przepracowaniu tylu lat w zagłębiu stał się doskonałym znawcą jego budowy geologicznej, zwłaszcza obszaru dąbrowskiego, był zapalonym zbieraczem i wyróżniał się niezwykłą skrupulatnością w swej pracy.

St. Doktorowicz-Hrebnicki

РЕЗЮМЕ

Дня 9. 8. 1955 скончался Иосиф Кжижкевич -- в продолжении более тридцати лет активный геолог Горно - Силезского Бассейна, от 1945 — 1953 — руководитель Геологической Станции Государственного Института этого Бассейна.

Иосиф Кжижкевич родился 1890. После нескольких лет учёбы в ленинградском университете он отправился в Баку, где проработал 8 лет в геологических заведениях, последние 4 годы в характере старшего ассистента одного из областных геологов (сураханьского района) азербайджанской нефтепромышленности.

Возвратившись в Польшу 1925 года И. Кжижкевич стал работать в Горносилезском Углевом Бассейне в характере сотрудника Государственного Геологического Института. До периода войны он принимал участие в детальных геологических съёмках этого Бассейна и в работах Геологической Станции в Домброве Гурничей. В начале 1945 года он занимался организацией новой Геологической Станции Государственного Геологического Института в этом Бассейне. Здесь он принимал горячее участие в разрешении вопросов касающихся геологии каменноугольных и гидрогеологических залежей, вопросов, которые ставило развивающееся углевое горное дело.

RÉSUMÉ

Le 19 août est mort Józef K r z y ż k i e w i c z, membre de la Société Géologique de Pologne, dont l'activité de géologue dans le Bassin Houiller de la Haute Silésie s'étend sur une période de plus de 30 années, y comprenant l'époque de dix années (1945—1955) au cours desquelles il dirigeait la Station Géologique du Service Géologique de Pologne.

J. K r z y ż k i e w i c z est né en 1890 à Radom. Après quelques années des études supérieurs à l'université de Petersbourg il partit pour Baku pour y travailler pendant huit années dans des bureaux géologiques; les quatre dernières années comme assistant et substitut d'un des géologues du district (la région de Surachan) de l'industrie pétrolière d'Azerbajdzan.

De son retour en Pologne en 1923 J. K r z y ż k i e w i c z avait participé jusqu'à la guerre, comme collaborateur du Service Géologique de Pologne, aux travaux à la carte géologique détaillée du Bassin Houiller de la Haute Silésie, ainsi qu'aux travaux de la Station Géologique à Dąbrowa Górnicza.

À commencement de l'année 1945 il organisa de nouveau la Station du Service Géologique de Pologne dans le Bassin Houiller de la Haute Silésie, dont il fût nommé directeur. Il y deployait une vive activité prenant part à la solution des problèmes géologiques concernant les gisements houillers ainsi que des problèmes hydrologiques, que l'industrie minière, dont développement était alors remarquable, avait présentés à la Station.